ווי פילן מענשן וואס שטארבן אונטער דעם מעסער פון דער גילאָטינע

פון אלבערט בערמאן

דער באריםטער פראנצויזישער תליון, דער "מייסטער פון דער גילאָטינע", דייבלער, איז אין יאר 1930 ניט געזעסן מיט קיין פארלייגטע הענט. ער האט גע־האט אזש דרייצן פארברעכער, וואס האבן זייער לעבן אונטער דער גילאָטינע פארענדיקט. דער ערשטער קליענט דייב־לער'ס איז געווען דער ניינצן יאריקער מערדער יונגעטא, וועלכער האט אין משך פון פינף מינוט איבערגעפעקלט אויף יענער וועלט אזש פינף פערזאן: — דעם גוט באזיצער רישא, זיין פרוי, צוויי קינדער און אן אלטן ארבעטער. יונג־טא'ס געהילף איז געווען דער זעכצן יא־ריקער פּאליאק מושא.

בשעת דעם פראצעס האט דער יונגער מערדער מיט זיין רואיקער האלטונג אלע געריכטס אנוועזנדע איבערראשט. אים האט זיך, קאָנטיק, געדאכט, אז ער וועט אויסמיידן די גילאָטינע. א שרעקלאכער מאמענט איז פאר אים געווען, ווען זיין אייגענער פאטער האט זיך געווענדעט צו די געשווארענע ריכטער מיט די ווער־טער : "דער דאזיקער מנוול דארף אומ־באדינגט גיין אונטער דעם גילאָטינע מע־סער". יונגעטא האט דעם פאטער געשאָל־טן מיט די ערגסטע קללות.

דעם 24סטן פעברואר, אינמיטן דער נאכט האט יונגעטא זיך אויפגעכאפּט — אים האט אויפגעוועקט א גערויש, וואס איז פארגעקומען הינטער די ווענט פון דער תפיסה. דער מערדער האט ניט גע־וואוסט אז אויפן פלאץ האט זיך פאר־זאמלט א המון פון העכער זעקס טוי־זענט פערזאן. ער האט קלאר געהערט, ווי מען קלאפּט מיט א האמער. דאס האבן דייבלערס געהילפן אוועקגעשטעלט די גילאָטינע. יונגעטא האט זיך אוועקגעזעצט ביים טיש און ער האט אנגעשריבן א בריוו צו זיין פאטער, פול מיט קללות און באליידינונגען.

ווען עס האט אנגעהויבן שארירן אויף טאג, איז אין קעמערל פונם פאר'משפּט'ן אריינגעקומען דער פּראקוראר, דער שעף פון דער תפיסה, א גלח און אן אדוואָ־קאט. ווען דער גלח האט אנגעהויבן פאר אים פארזאגן די ערשטע ווערטער פון דער וידוי האט יונגעטא מיט א שמייכל א זאג געטאן :

— איך קאנט אייך דאוונען געזונ־טערהייד. איך דארף דאס נישט. מיט אייע־רע תפילות וועט איר ביי מיר קיין טרע־רען נישט ארויסרופן . . .

דאן האט ער אויסגעטרונקען א גלעזל ראם און ער האט עטלאכע מאל אנגע־שאָלטן זיין פאטער. ווי נאר אבער ער איז ארויסגעפירט געווארן אויף דער גאס און ער האט דערזעען דעם סילועט פון דער "אלמנה" (אזוי רופן די פראנצויזן די גילאָטינע) — דאס גרויסע, שארפע, גלאנצנדיקע מעסער, האט דער "מוטיקער העלד" נישט אויסגעהאלטן. זיין פנים — ווייס ווי קרייד, ער האט פארמאכט די אויגן און ער האט אויסגערופן :

— נישט איך, נאר מושא איז שול־דיק, אלע האבן מיך פארלאזן . . .

אין א מינוט ארום האט דער תליון דעם פארבלוטיקטן קאפּ אריינגעווארפן אין דער וואליזע.

* * *

אויף די גאסן פון דער רואיקער שטע־טעל רועיי ליגט דער שניי. אלץ איז ווייס — די דעכער, דער ברוק, די היטלען פון די זשאנדארמען, וועלכע האבן ארומגע־רינגלט דעם פלאץ פון דער שטאטישער תפיסה. עס דערהערט זיך א שטים :

— מאסילים, אייער ביטע וועגן בא־גנאדיקונג איז אפּגעווארפן געווארן !

די גאנצע צייט האט מאסילים, דער רוצח פון די צוויי יונגע מיידלאך, גע־וויינט, זיך געשלאגן מיט די פויסטן אין קאפּ אריין. איצט ווען זיין גורל איז ענטגילטיק באשטימט געווארן, זעט ער אויס רואיקער.

— גיט מיר פאפיר און א פעדער. — בעט ער ביי די תפיסה אויפזעער. ער שרייבט א בריוו צו זיין מוטער און שוועסטער :

"איוואנא און מוטער !

איך גיי איצט אין א וועג, פון וואַ־נען מען קומט שוין נישט צוריק. זייט געזונט, מוטער, איך שטארק זיך. איך קוש דיך, דיין שארל".

די געהילף פונם תליון בינדן אים די הענט ארונטער.

— מנוולים, טייוואלים, נישט אזוי שטארק ! סטוט ווייי !

די גאס איז ווייס פון שניי, ביי דער זייט לעבן דער תפיסה שיילט זיך אוים פונם לייכטן נעבל די גילאָטינע. ווייי־טער אביסל שטייען איינגעהילט אין טיפן טרויער צוויי פרויען. מען קאן זיך פארשטעלן וואס פאר א שרעקלאך נקמה געפיל עס האבן די דאזיקע אומ־גליקלאכע מוטערס פון די אומגעקומענע מיידלאך האט אהער געבראכט. אויך אין דעם מאמענט, ווען די זשאנדארמען האבן ארויסגעפירט דעם מערדער אויפן פלאץ, האבן ביידע פרויען נישט אויפ־געהערט שרייען :

— מערדער, פארוואס האסטו דער־הרג'עט אונזערע יונגע און אומשולדיקע קינדער ?

צי האט ער דאס געהערט ? אדער זיינען די קולות פון די מוטערס שוין ניט דערגאנגען צום באוואוסטזיין פונם סאדיסט, וועלכער איז געלעגן אונטערן מעסער פון דער גילאָטינע ?

נאכן טויט האט מען ביי אים גע־פונען אין טאש א צייכענונג, וואס האט מיט זיך פארגעשטעלט א בילד פון דריי קברים מיט צלמים, אויף די מצבות זיי־נען געווען אויפשריפטן : "שארל מאסי־ליס, אומגעקומען אין יאר 1930 צוליב דער שולד פון עדות; מאדאם מאסילים, געשטארבן אין יאר 1930 פון צרות, איוואנא מיסילים, געשטארבן אין יאר 1930 פון שאנד".

* * *

צוויי דארפישע פויערן יונגען — טרוּ־איט און דיפור, ווארטן אפּ אין דער תפיסה, דעם טויט דערפאר, וואס זיי האבן דערמארדעט א זקנה, צעשניטן איר קערפער אויף פיצלאך און עס געווארפן פאר די הינט . . . טרואיטן האט דער פרעזידענט באגנאדיקט, בלויז דיפור מוז צאלן דעם "געזעלשאפטלאכן חוב".

ערב דער עקזעקוציע איז דייבלער גע־קומען קיין בולאן. עס איז דאן געווען מאי מאנאט. א הערלאך וועטער. דער פראנצויזישער תליון, א מיטל־וואוקסי־קער פארשוין מיט א גרויִלאך בערדל און א באלעבאטיש בייכל, האט זיך געלאזט וואויל גיין, שפאצירנדיק געמיטלאך ביים ברעג ים. אין אוונט איז ער געקומען אין האטעל, האט אפּגעגעסן א פיינע וועט־טשערע און ער האט זיך צוגעלייגט כאַ־פּען א דרעמל. צוויי אזייגער ביינאכט האט דער באלעבאס פונם האטעל אים אויפגעוועקט, כדי אויפצושטעלן די גי־לאָטינע.

מען קומט אריין אין דער תפיסה, דיי־פור שלאפט, אדער ער מאכט זיך שלאפנ־דיק. זיין געזיכט איז באדעקט מיט טראפּנס שווייס. מען וועקט אים אויף, ער שטעלט די פראגע : צי וועט מען אים, טרואיטן, זיין חבר אויך גילאָטי־נירן ? ער באקומט אן אויסמיידנדיקן ענט־פער : דער פרעזידענט האט נאך קיין באשלוס ניט אנגענומען. אין צווייטן צימער וויינט טרואיט פון פרייד, וואס דער פרעזידענט האט אים דאס לעבן געשאַנקט.

גאנץ פרי, עס גייט אויף די זון. מען פירט ארויס דעם מערדער אויף דער גאס. דער גלח גייט פאראויס, באמי־ענדיק זיך צו פארשטעלן מיט זיך פאר דיפורן דעם סילועט פון דער גילאָטינע. ער דערזעט זי אבער דאך : דאס שטא־לענע מעסער, גלאנצט אויף דער זון ווי א שפיגל. דייבלער ליגט אים ארויף די הענט אויפן אקסל :

— מאכט צו די אויגן, קוקט נישט.

עס דערהערט זיך א שעמפּער קלאפּ פון א מעסער, וואס לאזט זיך אראפּ מיט א בליץ שנעלקייט. דער קאפּ פאלט אריין אין דער וואליזע און אין דער לופטן טוט א שפּריץ ווי פון פאנטאן א שטראם היים מענשן בלוט . . .

* * *

גאנץ אנדערש האט זיין לעבן פאר־ענדיקט דער מארסעלער מערדער "גריף" (א פסעוואדנים), וועלכער האט דערמאר־דעט דעם באנק קאסיר לוציע. ערב דער עקזעקוציע האט מען אין אלע געוויסע "הייזלאך" געטרונקען "לחיים" פארן צום טויט פאר'משפּט'ן.

"גריף" האט צוגעזאגט זיינע חברים פונם אלטן פראנצויזישן פארט, אז ער וועט באגעגענען דעם טויט, ווי א "העלד" — און ער האט זיין ווארט געהאלטן.

ער האט זיך אנטשולדיקט פארן פרא־קוראר, וואס ער גיט נישט אוים די מיט־אנטיילנעמער אין דעם פארברעכן, דער־פאר אבער שטארבט ער רואיק, נישט אויסגעבנדיק קיינעם פון זיינע חברים. ארויסקומענדיק אויף דער גאס, האט ער א שמייכל געטאן און ער האט גע־פרעגט :

— וואו איז דייבלער ? און וואו איז די טרויעריקע "אלמנה" ? איך האב זי נאך קיינמאל נישט געזעען.

מען האט אים אוועקגעזעצט אויף א באנק און אים צו איר צוגעבונדן. דער מערדער האט פארשטאנען, אז דאס זיי־נען געקומען די לעצטע מינוטן און ער האט אויסגערופן :

— זייט געזונט פיפי . . . א טויט דער פאליציי !

די לעצטע זילבע האט ער שוין נישט פארענדיקט — די גילאָטינע האט זי איבערגעהאקט.

ווערדיע האט געארבעט אין די רוא־נער שיפּס ווארשטאטן (דאקן). צוריק־קערנדיק זיך אין אוונט, נאך דער אר־בעט, אהיים, האט ער אויף די טרעפּ פון זיין הויז באגעגנט דער שכנה'ס טעכ־טער'ל, די צען יאריקע כריסטינא. אין הויז איז דאן אויסער אים מיט דער מיידעלע קיינער נישט געווען. ער האט זי פארגוואלדיקט, דערמארדעט, אוועק־געטראגן אין צימער פונם דאקער און ער האט איר דארט אוועקגעלייגט אין בעט אונטערן מאטראץ.

אלע רואנער דאקערס האבן אין דעם טאג פון דער עקזעקוציע געווארפן די ארבעט און געקומען זעען, ווי מען וועט טויט־ליינגן איינעם פון זייער סביבה. צווישן דעם המון זיינען געווען א סך שיכורים, מען האט געטומלט, זיך גע־ווילצט און געלאכט.

ווערדיע איז ארוים פון דער תפיסה מיט א קאפּ שווארצע האר ווי פעך. פאר די עטלאכע מינוט, וואס עס האט גע־דויערט ביז מען האט אים צוגעפירט צו דער גילאָטינע איז ער געבליבן גרוי ווי א טויב.

— גיט איבער מיין דאנק די תפיסה וועכטער, וועלכע זיינען מיט מיר געווען זייער ליבנסווירדיק, מער על איך שוין מיט זיי קיין קארטן ניט שפּי־לן . . .

דאס זיינען געווען זיינע לעצטע ווערטער.

* * *

אויסערגעוויינלאך איז געווען דער גו־רל פון דעם יונגן לאנדווירטשאפטלאכן ארבעטער זשאן גאבייער, וועלכער פלעגט פארברייננגען די נעכט אין דער וואוינונג פון דער פרוי רענא. פול ליבע און צו־טרויען צו אירע יונגן און קרעפטיקן גע־ליבטן האט די דאזיקע פרוי זיך אמאל פאר אים אויסגערעדט, אז זי האט אין שראנק באהאלטן א געוויסע סומע געלט. אין דער זעלבער נאכט האט זי פאר איר לייכטזיניקער באריידעוודיקייט באצאלט מיט איר לעבן : גאבייער האט איר דער־לאנגט מיט א שטיק האלץ איבערן קאפּ און ער האט איר דער'הרג'עט — אוועק־גייענדיק האט ער אין מיטן צימער צע־לייגט א פייער און ער האט די טיר פאר־שלאסן.

ווען די זשאנדארמען זיינען שפעטער געקומען ארעסטירן גאבייערן, האבן זיי אים געטראפן היינגען. דאס געזיכט איז געווען בלוי. די צונג ארויסגעשטעקט, געשוואלן. דאס הארץ באוועגלאך. מען האט אים אנגעהויבן מונטערן. נאך לאנגע באמיאונגען האט דער געהאנגענער ענדלאך געעפנט די אויגן. מען האט אים אראפּגענומען פון דער תליה, כדי אי־בערצוגעבן אים צו דער גילאָטינע . . .

— איך האב דערמארדעט, מוז איך מיין לעבן באצאלן — האט ער דעם גלח פילאזאפיש דערקלערט.

אין דעם טאג פון דער עקזעקוציע האט גאבייער אנגעשריבן עטלאכע געזעגע־נונגס בריוו, געפרישטיקט און ער האט געוואַרט. עס זיינען אריבערגעגאנגען פינף, צען מינוט. וואו איז דייבלער ? דייב־לער האט דערווייל רואיק און קאלטבלו־טיק שפּאצירט ארום דער גילאָטינע.

— איך וועל אריינגיין אין דער תפי־סה, ווען דאס געזעץ וועט עס מיר דער־לויבן צו טאן — נאך זונען אויפגאנג. גאבייער האט געמוזט אפּווארטן דעם טויט נאך גאנצע דרייסיק מינוט. דאס איז געווען שווערער פון דעם טויט . . .

* * *

דאס זעלבע איז צוריק מיט עטלאכע חדשים פארגעקומען אין רואן : מען האט דעם צום טויט פאר'משפּט'ן צו־פרי אויפגעוועקט. אויסהערנדיק פון דעם פראקוראר זיין גזר־דין, האט ער מיט שרעק געפרעגט :

— וואס, מען וועט מיר איבערשניידן דעם האלז ? באלד ? עס קאן נישט זיין !

דייבלער האט זיך אנטזאגט אריינצו־קומען אין תפיסה, עס איז נאך געווען פינסטער. וואס טוט מען ? כדי דעם פאר'משפּט'ן נישט איבעריק צו מור־טשען, האט מען אריינגעטראגן צו אים אין קאמער א פלאש ראם מיט א גלאז. ער האט אנגעהויבן טרינקען א גלאז נאך א גלאז. דאס באוואוסטזיין איז ביס־לאכווייז פארטויבט געווארן און ער האט שוין נישט פארשטאנען, וואס איז דער־ווארטעט.

* * *

שרעקלאך איז געווען דער סוף פון דעם פויער סופיער, וואס איז באגאנגען א דאפּעלטן פארברעכן. בשעת דעם פּראַ־צעס האט ער געווילדעוועט, באליידיקט די ערגסטע ווערטער דעם פרעזידענט פון דעם געריכט, דעם פראקוראר און די געשווארענע ריכטער. זיצנדיק אין דער תפיסה, האט ער זיך זייער באפריינ־דעט מיט די וועכטער, געגעסן, געטרונ־קען, געשפּילט אין קארטן און יעדערן פארזיכערט, אז דער פרעזידענט וועט אים אומבאדינגט באגנאדיקן. ווי קאן עס דען זיין אנדערש זיין ?

ווען מען האט אים דערקלערט, אז ער מוז דאך שטארבן, איז ער געווארן אין כעס און ער האט זיך געווארפן ווי א ווילדע חיה. ער האט ארויסגעשלאגן פון דעם גלח'ס האנט א מעפּל מיט קאַ־ווע; ער האט אומגעווארפן דעם געהילף תליון, צעביסן דעם אויפזיכטס וועכ־טער.

— ניין, ניין ! איך וועל מיך נישט לאזן הרג'ענען ! איך וועל דייבלערן דעם האלז איבערגריזשען.

צען פערזאן האבן זיך געווארפן אויף סופיערן אום אים ארויסצוברייננגען פון דער תפיסה. עס איז אנשטאנען א שרעק־לאכער קאמף. שטולן זיינען געפלויגן אין דער לופטן. מען האט דעם מערדער אוועק־געלייגט אויף דער ערד. אבער ער האט זיך נישט אונטערגעגעבן און ער האט נישט אויפגעהערט צו קעמפן מיט די הענט און פיס. ער האט אלעמען געשלא־גן, געקאפּעט, געריסן, געפליקט. ענד־לאך האט זיך מיט גרויס מי איינגעגעבן אים צוצושלעפן צו דער גילאָטינע און אים אוועקצולייגן אויף דער אומגליקלא־כער ברעט.

— דער פראקוראר, איר אלע — האט ער מיט אן אוממענשלאכער שטימע אוים־געשריגן — זייט באנדיטן און מערדער.

בלאס ווי קאלך האט דייבלער א דריק געטאן א קנעפּל און פון אונטערן גילאָ־טינע מעסער האט א שפּריץ געטאן בלוט אויף דריי מעטער די הויך.

יא, דייבלער איז פארינעם יאר מיט קיין פארלייגטע הענט ניט געזעסן !

—(::)—

אמעריקאנער עקספּארטן שטארק געפאלן

וואשינגטאן, ד. ק., מאי 18.— די עקס־פּארטן פון די פאראייניקטע שטאטן פאר אפּריל האבן באטראפן 217 מיליאן דאלאר, אין פארגלייך מיט 331 מיליאן און 732 טויזנט דאלאר דעם זעלבן חודש לעצטן יאר. די אימפּארטן זיינען געפאלן פון 307 מיליאן דאלאר צו 187 מיליאן דאלאר.

פאר די ערשטע 4 מאנאטן דעם יאר זיינען די עקספּארטן בסך־הכל געפאלן אויף א האלבן ביליאן דאלאר, און די אימפּארטן אויך אן ערך אויף דער זעלבער סומע.

YOUR PACKAGE CAN TALK—

אייער פעקעדזש קאן ריידן אבער־

עס מוז דעזיינד ווערן צו ריידן. אלע קענס זיינען ענלאך ביז א פאר־שיידנארטיקער און געניטער לייבל מאכט, אז איינע פון זיי זאל זיך ארויסצייכנען פון די אנדערע.

די סאמע ווירקזאמע פעקע־דזשעס און לייבעלס זיינען דער רעזולטאט פון א פארשטענדניש צווישן דעם מאנופעקטשורער און א ספּעציאליסט אין דעזיין.

דאס בארא͏טן זיך מיט א בריגדען ספּעציאליסט וועט באשטימען אויב אייער פעקעדזש קומט נאך די נייע פאדערונגען פאר געניעם סייז, שייפּ און קאליר.

BRIGDENS
OF WINNIPEG LIMITED
ARTISTS · PHOTOGRAPHERS · ENGRAVERS

כשר
פאר
שבועות

פרומע אידישע פאמיליעס וועלכע היטן אפּ די דינים פון דער תורה פארלאנגען עכט כשר'ע און ריינע שפּייזן. פאר דער אורזאך נוצן אזויפיל אידן ווינדזאר זאלץ צו מאכן המוצא ביי זייערע מאלצייטן . . . און פאר אלע צוועקן. עס איז אזוי עקסטרעם ריין אז עס בריינגט ארויס די פיינע נאטירלאכע פלייווארס אין שפּייזן און מאכט זיי מער באַ'טעמ'ט. דאס וועט צוגעבן נייעם פארגעניגן צו אייער יום־טוב שבועות.

ווינדזאר זאלץ איז געמאכט מיט דער גרעסטער פּאָרזיכ־טיקייט אונטער דעם טעגלאכן אויפזיכט פון אונזערע אייגענע כעמישע לאבאראטאריעס. זאלץ קאסט אזוי ווייניק . . . נוצט דיזע העכסט כשר'ע קוואליטעט !

שרייבט פאר דעם פרייזן ביכל "דער ראמאנס פון זאלץ". . . א סך ספּעציעלע נוצן פאר זאלץ אזעלכע ווי . . . "זאלץ מאכט ווייס די ציין און מאכט גומענס געזונט".

אנדערע באליבטע ברענדס

ווינדזאר אײאָדיזירטע זאלץ

דערלאזט ניט צו קיין גוידער

ריגאל טייבל זאלץ

לויפט פריי.

WINDSOR SALT

CANADIAN INDUSTRIES LIMITED C-I-L

CANADIAN INDUSTRIES LTD.
WINDSOR, ONTARIO

אן עכטע מציאה -- אין א בעדרום סעט

$198.75

א פראכטפולער פיר שטיק וואלנאט סעט ווי אילוסטרירט. גרויסע שטיקער מיט מאסיווע שפּיגלען. רעגולער געפרייזט $369.50. אין איינציקער. ספּעשל

מיר וועלן נעמען אין אויסבייט אייער איצטיקן בעדרום אויטפיט

ספּעציעלע טערמס איר קאנט אראנזשירן דיזן סעט פאר $20 קעש און $15 א מאנאט

J.A. Banfield
The Reliable Home Furnishers
492 MAIN STREET — PHONE 86 667